

ORTADOĞU GÜNDEMİ

26 Temmuz-1 Ağustos 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Almanya'nın başkenti Berlin'de önümüzdeki beş yıl içinde başta Suriyeliler ve Iraklılar olmak üzere Lübnan'a sığınmış olan 500 savunmasız insanın ağırılanabileceği ifade edildi.¹

Çarşamba günü Lübnan'ın kuzeyindeki Akkar eyaletinde başlayan orman yangını Suriye'nin Humus eyaletinin sınır bölgelerine yayıldı. Yangını söndürmek üzere Suriye askerî helikopterleri operasyona katıldı.²

ABD'nin Ankara Büyükelçiliğinden Suriye'nin kuzeyinde terör saldırısında şehit olan iki asker için Türkiye'ye başsağlığı açıklaması geldi. Yapılan resmî açıklamada, "El Bab yakınlarında Türk askerlerine yönelik saldırı haberinden dolayı üzgünüz" sözleri yer aldı.³

• Suriye Rejimi

Rusya ve Suriye rejimi tarafından Kasım 2020'de Şam'da gerçekleştirilen "Suriyeli Mültecilerin Geri Dönüşü Uluslararası Konferansı"nın sonuçlarının uygulanmasının takibini yapmak amacıyla 26 Temmuz'da ortak bir komite toplantısı düzenlendi. Üç gün süren çalışmalara Rusya Savunma Bakanlığına bağlı Ulusal Savunma İdare Merkezi Başkanı Mihail Mezentsev'in başkanlığında bir Rus heyeti katıldı. Rus heyetinde Rusya Devlet Başkanı Suriye Özel Elçisi Alexander Lavrentiev de yer aldı. Komite toplantısında Suriyeli ve Rus yetkililer arasında ülkeye dönen mültecilerin gerçek sayısı konusunda görüş ayrılığı ortaya çıktı. Suriye-Rusya Koordinasyon Merkezi Başkanı Mihail Mezentsev, Rusya'nın iki yıl önce Suriyeli mültecilerin dönüşü için çalışmaya başlamasından bu yana "2 milyon 200 binden fazla yerinden edilmiş Suriyelinin" ülkelerine geri döndüğünü söyledi. Rus yetkili, geri dönenlerin çoğunun komşu ülkelere geldiğini bildirdi. Suriye Yerel İdare Bakanı Hüseyin Mahluf ise Suriye-Rus koordinasyon organlarının kurulmasından bu yana şimdiye kadar 5 milyon mülteci ve yerinden edilmiş kişinin geri döndüğünü iddia etti.⁴

Çin Kızılhaç Derneği tarafından gönderilen Covid-19 aşılı, Suriye Sağlık Bakanlığı tarafından 29 Temmuz'da teslim alındı. Suriye Sağlık Bakanı Hassan el Gabaş aşının teslimatında yaptığı konuşmada, Covid-19 salgınının ortaya çıkmasından bu yana Çin hükûmeti ile halkının her alanda ve özellikle sağlık alanında Suriye'ye aralıksız destek sağlayarak Suriye'nin salgınla mücadelesine önemli katkılarda bulunduğunu anımsattı.⁵

1 <https://www.infomigrants.net/en/post/33901/berlin-says-it-will-take-in-syrian-and-iraqi-refugees-from-lebanon>

2 <https://www.timesofisrael.com/wildfire-ravaging-areas-of-natural-beauty-rages-in-lebanon-spreads-to-syria/>

3 <https://www.dailysabah.com/politics/war-on-terror/us-offers-condolences-to-turkey-for-soldiers-killed-by-pkk-in-syria>

4 <https://english.aawsat.com/home/article/3100766/russian-syrian-officials-give-conflicting-reports-about-numbers-refugees>

5 http://www.xinhuanet.com/english/2021-07/30/c_1310096456.htm

• Fırat'ın Doğusu

ABD liderliğindeki Uluslararası Koalisyon, Suriye'nin kuzeydoğusunda IŞİD savaşçılarının ve bunların ailelerinin tutulduğu hapishanelerin güvenliği noktasında YPG'ye verdiği güçlü desteği yineledi. Suriye'nin Haseke kentinde düzenlenen bir konferansta konuşan ABD'li General Paul Calvert, YPG'nin kontrolü altında bulunan hapishanelerin iyileştirilmesi için ek yardımların yapılacağını altını çizdi. Hapishanelerin modernizasyonu için Birleşik Krallık hükûmetinin de 20 milyon dolar vermeyi taahhüt ettiğini belirten Calvert, gerekli çalışmaların eylül ayı içerisinde tamamlanacağını ifade etti.⁶

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Geraldine Griffith, ABD'nin Suriye'nin kuzeydoğusunda IŞİD'e karşı kazanılan zaferi korumak ve uyuyan hücrelere karşı mücadele etmek için YPG ile iş birliğine devam edileceğini açıkladı. Griffith ayrıca, Suriyeli mültecilerin geri dönmesi ile ülkede güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi konuların ABD yönetiminin Suriye politikasının öncelikleri arasında olduğunu belirtti.⁷

1 Ağustos Pazar günü Arnavutluk yetkilileri, Suriye'de IŞİD saflarında savaşan militanların ailelerinden 5 kadın ile 14 çocuğu ülkelerine geri getirdi. Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan El Hol Kampı'ndan alınan bu Arnavutluk vatandaşları, Başbakan Edi Rama ve İçişleri Bakanı Bledi Cuci eşliğinde Lübnan üzerinden Arnavutluk'a götürüldü. Tiran Uluslararası Havalimanı'nda düzenlenen basın toplantısında konuşan Başbakan Rama, 19 kişinin ülkeye geri getirilmesinin çok önemli bir adım olduğunu ve ilerleyen süreçte benzer adımların atılacağını kaydetti.⁸

ABD'ye ait iki yeni araç konvoyu 28 Temmuz ve 1 Ağustos tarihlerinde Irak'tan Suriye'ye geçiş yaptı. Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan ABD üslerine askerî ve lojistik malzeme taşıyan bu konvoyların ilki 35 tırdan, ikincisi ise 30 tırdan oluştu.⁹

• Güney Suriye

Geçtiğimiz hafta Esad rejimi ile Dera'daki Uzlaş Merkezi temsilcileri arasında Rusya'nın arabuluculuğunda bir uzlaş anlaşması yapılmıştı. Rejim heyeti şehir merkezindeki Dera el-Beled Mahallesi'nde yaşayan halktan ve oradaki eski askerî muhaliflerden ellerindeki hafif silahların tamamını teslim etmeleri, evlerin aranmasına izin vermeleri ve ablukanın kaldırılması konularında bazı şartlar öne sürmüştü. Ancak yerel kaynaklardan edinilen bilgilere göre rejim güçleri varılan anlaşmaya aykırı olarak Dera el-Beled Mahallesi'nde kontrol noktaları kurup askerî unsurlarının sayısını artırmak istedi. Rejim güçlerinin Casim şehrinin kontrol noktalarına askerî takviye yaptığı, aynı zamanda El Sahm ve El Cabiya'da bulunan

6 <https://www.al-monitor.com/originals/2021/08/intel-us-led-coalition-reaffirms-support-prisons-holding-fighters-northeast-syria>

7 <https://www.rudaw.net/turkish/interview/28072021>

8 <https://apnews.com/article/europe-middle-east-syria-albania-5eabeab0033d8f8ef1972e1d3c27b92d>

9 <https://www.syriahr.com/en/220276/>

kontrol noktalarına da tank da dâhil olmak üzere ağır silah gönderdiği gözlemlendi.¹⁰ Takviyeler üzerine mahalledeki eski muhaliflerin, hafif silahlarıyla rejim unsurlarına ateş açmasının ardından rejim güçleri tarafından sabah erken saatlerde bölgeye kara operasyonu başlatıldı ancak ilerleme kaydedilemedi. Bölge halkı ve silahlı muhalif grupların direnişiyle karşılaşan rejim güçleri, yoğun çatışmaların ardından çekilmek zorunda kaldı. Rejim güçlerinin mahalleye tank ve top atışlarıyla saldırması üzerine ise çatışmalar Dera'nın batı ve doğu kırsalına sıçradı.¹¹ Çıkan çatışmalarda şimdiye kadar 12'si sivil toplamda 35 kişi hayatını kaybetti.¹²

Esad rejiminin Dera'da başlattığı saldırıda 15 kişinin hayatını kaybetmesi üzerine uluslararası mecralardan kınama açıklamaları geldi. Fransa Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada, "Fransa Suriye rejim destekçilerinin, Suriye halkının on yıldır çektiği acıların sembollerinden olan Dera kentine yönelik kanlı saldırısını şiddetle kınıyor" ifadesine yer verildi.¹³

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

İdlib'de veri çalışmaları yürüten Suriye Acil Müdahale Koordinatörlüğü Müdürü Muhammed Hallaj, Esad rejiminin, İran destekli terörist grupların ve Rusya'nın, İdlib'de son 45 günde 800'den fazla ateşkes ihlali yaparak askerî muhaliflerin cephe hatlarıyla sivil yerleşimlere saldırı düzenlediğini söyledi. Hallaj, "Rejim güçleri ve Rusya'nın 1,5 ayda yaptığı saldırılarda hayatını kaybeden 66 sivilin 29'u çocuk, 10'u kadın ve 5'i insani yardım görevlisi" dedi.¹⁴

İdlib'in güneydoğusundaki Maret el-Numan ilçesinde konuşlu rejim güçleri, İdlib'in güneyindeki M4 kara yolundaki Bara, Deyir Sünbül, Beynin, İblin, Belyun, Fattira ve Sfohin köylerine karadan karaya atış yapılan silahlarla saldırı düzenleyerek ateşkesi ihlal etti. Suriye Sivil Savunma ekiplerinin aktardığı bilgiye göre, Cebel Zaviye bölgesindeki Mirayan köyüne düzenlenen saldırıda, 1 sivil ağır yaralandı.

30 Temmuz 2021'de Millî Savunma Bakanlığından yapılan açıklamada, Fırat Kalkanı bölgesine saldırı hazırlığında olduğu tespit edilen 2 PKK/YPG'li teröristin, TSK unsurlarının başarılı operasyonu ile etkisiz hâle getirildiği belirtildi.

10 <https://www.syriahr.com/en/220229/>

11 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-esed-rejiminin-ulkenin-guneyindeki-deraya-duzenledigi-saldirilarda-15-sivil-oldu/2318351>

12 <https://www.syriahr.com/en/220247/>

13 <https://www.aa.com.tr/en/europe/france-slams-murderous-offensive-of-syrian-regime-forces-in-dara-a/2319674>

14 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/esed-rejimi-ve-destekcileri-idlibde-1-5-ayda-ateskesi-en-az-800-kez-ihlal-ederek-66-sivili-oldurdu/2314162>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

26 Temmuz 2021 tarihinde ABD'ye giden Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'nin ABD Başkanı Joe Biden ile yaptığı görüşmede, ABD'nin muharip askerlerinin 2021 yılının sonuna kadar Irak'tan çıkarılması konusunda anlaşma sağladığı bildirilmiştir.¹⁵ Bununla birlikte ABD'nin 2021 yılı sonrasındaki Irak misyonunun danışmanlık ve eğitim desteği üzerine yoğunlaşacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda hâlihazırda az sayıda olduğu bilinen muharip unsurların ve 2021 yılından sonra Irak'ta kalacak ABD askerlerinin sayısı hakkında bilgi verilmemiştir.¹⁶ Bu nedenle anlaşmanın Irak hükûmeti tarafından iyimser bir bakış açısıyla değerlendirildiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Ulusal Hikmet Akımı lideri Ammar el-Hekim¹⁷ ve Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr¹⁸ gibi aktörler de Başbakan Kazımi'yi anlaşma hususundaki çabalarından dolayı tebrik etmiş ve direniş hareketlerinin durdurulmasını tavsiye etmişlerdir. Diğer yandan İran yanlısı bazı Şii milis gruplar ise ABD kuvvetlerinin misyonu ne olursa olsun Irak'tan çıkarılmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bu doğrultuda Haşdi Şaabi'ye yakınlığıyla bilinen Sabereen News'in Telegram kanalında, hiçbir ABD askerinin geri çekilmeyeceği ve muharip unsurlara ilişkin sadece kâğıt üzerinde değişiklik yapılabileceği aktarılmıştır.¹⁹

ABD'nin Irak Büyükelçisi Matthew Tueller yaptığı açıklamada, bazı grupların 10 Ekim 2021 tarihinde düzenlenmesi planlanan seçimleri baltalamak istemesine rağmen Irak hükûmetinin erken seçimleri yapabilecek durumda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Tueller, Irak'taki ABD varlığına yönelik saldırılara değinerek Bağdat'taki ABD Büyükelçiliğine ve hava üslerine sık sık yapılan roket saldırılarını önleme sorumluluğunun Irak hükûmetinde olduğunu belirtmiştir.²⁰ Öte yandan Irak Ulusal Güvenlik Danışmanı Kasım el-Araci ile bir araya gelen Tueller'in Başbakan Kazımi'nin ve Irak Müzakere Heyeti'nin Washington'da yaptıkları görüşmeyi ele aldıkları kaydedilmiştir. Bu bağlamda Araci'nin Washington'da gerçekleştirilen görüşmelerin başarılı olduğunu ifade ettiği aktarılırken Tueller'in de uluslararası koalisyonun terör örgütü IŞİD ile mücadelede Irak'a destek çıkmaya devam edeceğini vurguladığı kaydedilmiştir. İran ile ilgili yaşanan sorunlar konusunda da açıklama yapan Tueller, "Özellikle Irak'ta İran ile sorun yaşamak istemiyoruz" sözlerini kullanmıştır.²¹

15 <https://www.reuters.com/world/middle-east/biden-kadhimi-seal-agreement-ending-us-combat-mission-iraq-2021-07-26/>

16 <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/07/26/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-july-26-2021/>

17 <https://ina.iq/eng/13053-al-hakim-praises-the-outcomes-of-iraq-us-agreement.html>

18 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Following-the-U-S-withdrawal-announcement-al-Sadr-calls-for-halting-the-Resistance-military-action>

19 <https://www.dw.com/en/not-afghanistan-why-the-us-and-iraq-wont-leave-one-another/a-58661600>

20 <https://www.thenationalnews.com/mena/2021/07/29/us-envoy-to-iraq-early-elections-possible-despite-attempts-to-discredit-them/>

21 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1764013050452561>

Eski Irak Başbakanı İyad Allavi liderliğindeki el-İrakiye Koalisyonu yaptığı açıklamada, ekim ayında yapılması planlanan seçimlere katılmayacaklarını bildirmiştir. Bu bağlamda el-İrakiye Koalisyonu Başkan Yardımcısı Vail Abdullatif, ülkede her geçen gün artan sorunlar nedeniyle seçimlerin nezihi, şeffaf ve başarılı bir şekilde yapılmayacağına inandıklarını aktararak seçimleri boykot ettiklerini vurgulamıştır.²²

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği (IBYSK), 10 Ekim 2021 tarihinde yapılması planlanan Irak seçimlerinde, 109 siyasi parti ve 21 ittifakın yer alacağını açıklamıştır. Komisyonun yaptığı açıklamada, seçimlerde 951'i kadın olmak üzere 3 bin 249 adayın yarışacağı belirtilmiştir. Ayrıca açıklamanın devamında 789 adayın bireysel olarak yarışacağı, 1501 adayın 109 siyasi partinin bünyesinde aday olacağı, 959 adayın ise 21 ittifak içinde seçimlere katılacağı ifade edilmiştir.²³

Irak Su Kaynakları Bakanlığı yaptığı açıklamada, Irak-Mısır Teknik Komitesi ortak mutabakat muhtırasını harekete geçirmek amacıyla toplantılara başladığını duyurmuştur. Söz konusu toplantıların Irak Su Kaynakları Bakanı Mehdi Raşid el-Hamdani, Mısır'ın Irak Büyükelçisi Velid Ahmet İsmail ve üst düzey teknik heyetin katılımı ile gerçekleştiği kaydedilmiştir. Ayrıca Irak-Mısır Ortak Teknik Komite toplantısının geçtiğimiz günlerde Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah el-Sisi'nin Irak'a yaptığı ziyaret sırasında iki ülke arasında imzalanan mutabakat muhtırasının etkinleştirilmesi amacıyla yapıldığı vurgulanmıştır. İmzalanan anlaşmanın içeriğinde su kaynakları yönetimi ve sulama sektörünün geliştirilmesi alanında teknik destek sağlamak ve ilişkileri güçlendirmek gibi başlıkların yer aldığı aktarılmıştır.²⁴

• Güvenlik

Uluslararası Koalisyon yaptığı açıklamada, Irak güvenlik güçlerine 2014 yılından bu yana beş milyar dolardan fazla teçhizat yardımı sağladığını duyurmuştur. Irak Silahlı Kuvvetler Sözcüsü Tümgeneral Yahya Resul da yaptığı açıklamada, Irak ordusu ve koalisyon arasındaki yeni ilişkinin terörle mücadele konusunda ortaklığa dayalı olması, Irak ordusunun eğitim ve teçhizat desteğiyle beslenmesi ve istihbarat koordinasyonunun sağlanması yönünde şekilleneceğini belirtmiştir.²⁵

29 Temmuz 2021 tarihinde Kasım el-Cebbarin adlı milis grubun, Irak'ın güneyinde Uluslararası Koalisyon güçlerine ait bir konvoyu hedef aldığı aktarılmıştır. Konvoyun silah taşıdığı için hedef alındığının düşünüldüğü öne sürülmüştür. Bununla birlikte Bağdat'taki Yeşil Bölge'de bulunan ABD Büyükelçiliği yakınlarına iki roketle saldırı düzenlendiği bildirilmiştir.

22 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/28072021>

23 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/109-political-parties-21-alliances-will-run-the-Iraqi-elections-Iraq-s-High-Electoral-Commission-says>

24 <https://ina.iq/eng/13135-the-launch-of-iraqi-egyptian-meeting-to-activate-the-joint-memorandum-of-understanding.html>

25 <https://ina.iq/eng/13108-the-international-coalition-we-have-provided-the-iraqi-forces-with-equipment-worth-five-billion-dollars.html>

ıştır.²⁶ Bu saldırılardan iki gün sonra Bağdat Operasyon Odası, Bağdat Uluslararası Havalimanı'na yönelik üç roketin imha edildiğini ve fırlatılmaya hazır 18 roketin de ele geçirildiğini açıklamıştır.²⁷

Irak ordusu tarafından yapılan açıklamaya göre, Irak ordusuna ait Mi17 tipi bir askerî helikopterin Irak'ın kuzeyindeki bir operasyon esnasında düşmesi sonucunda helikopterin içinde yer alan beş mürettebat hayatını kaybetmiştir. Ayrıca helikopterin Irak'ın Selahaddin vilayetine bağlı Amirli yakınlarına düştüğü belirtilmiştir.²⁸ Müsterek Harekât Komutanlığı, helikopterin bir operasyon görevi sırasında düştüğünü açıklasa da ilk bulgulara göre helikopterin bir top mermisi veya füze tarafından vurulduğu sonucuna varılmıştır.²⁹

Irak güvenlik kaynaklarından yapılan açıklamaya göre terör örgütü IŞİD'in Irak'ın Diyala vilayetinde yer alan bir askerî kışlaya düzenlediği saldırıda biri asker olmak üzere beş Iraklı hayatını kaybetmiştir. Ayrıca meydana gelen saldırının Irak'ın Selahaddin vilayetinde IŞİD tarafından bir taziye çadırına düzenlenen saldırıdan sonra gerçekleştiğinin altı çizilmiştir.³⁰ Söz konusu saldırıda 13 kişi hayatını kaybederken 50 kişi de yaralanmıştır.³¹

• Ekonomi

Petrol Bakanlığı Petrol Çıkarma İşleri Müsteşarı Kerim Hattab, Petrol Bakanlığının amaç ve planlarından birinin, petrol sahalarının yapımına yönelik projeleri destekleyerek petrol sahalarının üretimini sürdürmek, geliştirmek ve artırmak için çalışmak olduğunu duyurmuştur. Ayrıca Hattab, Schlumberger International ile ülkenin güneyindeki Batı Kurna 1 sahasında 96 yeni petrol kuyusu sondajı için yapılan sözleşmenin, büyük ve önemli bölgeler olan bu alandaki üretim planlarını sürdürmeyi ve geliştirmeyi amaçladığına da dikkat çekmiştir.³²

Irak Merkez Bankası, karbon salınımlarını azaltmak ve çevreyi iyileştirmek amacıyla yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına geçme girişimini 29 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla başlattığını açıklamıştır. Irak Merkez Bankası ve Kredi Yüksek Komitesinin 2022 yılını Irak'ta yenilenebilir enerji adına ulusal bir yıl olarak gördükleri belirtilmektedir. Bununla birlikte Merkez Bankası elektrik ihtiyacının bir kısmını karşılamak için Bağdat'taki bazı binalarına ve Basra, Musul ve Erbil'deki şubelerine güneş enerjisi üretmesi için çeşitli elektrik üretim sistemlerinin kurulmasına karar verildiği aktarılmıştır.³³

26 <https://www.basnews.com/tr/babat/704216>

27 <https://www.basnews.com/tr/babat/704588>

28 <https://www.reuters.com/world/middle-east/iraqi-army-helicopter-crash-kills-five-military-statement-2021-07-29/>

29 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/New-details-about-the-crash-of-an-Iraqi-military-helicopter>

30 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/5-killed-in-daesh-isis-attacks-in-iraq/2320576>

31 <https://www.basnews.com/tr/babat/704380>

32 <https://ina.iq/eng/13069-oil-ministry-we-are-working-to-sustain-production-opec-plus-agreement-is-linked-to-events-and-challenges.html>

33 <https://ina.iq/eng/13085-cbi-launches-the-initiative-to-use-renewable-energy-in-iraq.html>

Irak Başbakanı Kazımi, İş Adamları Forumu ve ABD Ticaret Odası ile gerçekleştirdiği görüşmeye ilişkin yaptığı açıklamada, Irak hükûmetinin ekonomi alanında reformlar gerçekleştirebilmek için cesur tedbirler aldığını ve cesur adımlar attığını belirterek bu adımlardan en önemlisinin bankacılıkta kredi etkinliğinin güçlendirilmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Kazımi, özel sektör yatırımlarını teşvik ederek altyapıdaki zayıflığı, bütçe açığına rağmen gidermeye başladıklarının altını çizmiştir.³⁴

Başbakan Kazımi'nin Dünya Bankası Başkanı David Malpass ile bir görüşme gerçekleştirdiği duyurulmuştur. Görüşmede Irak hükûmetinin idari reformları, yolsuzlukla mücadele çabaları, Irak kurumlarının geliştirilmesi, Irak'taki altyapı projelerinin finansmanı, kamu sektörü reformu, bankacılık reformu, su sahaları, havaalanları ve doğal gaz konularında iş birliği, elektrik enerjisi üretmek için güneş enerjisi projeleri başta olmak üzere temiz enerji projeleri konularının ele alındığı kaydedilmiştir.³⁵

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Kültür Bakanı Nedim Hasan, 29 Temmuz 2021 tarihinde ABD'den Irak'a 17 bin arkeolojik parçanın getirildiğini duyurmuştur. Irak Müzesi'nde sergilenecek olan bu kurtarılmış eserlerin MÖ 2121-2004 tarihleri arasında modern Sümer döneminden günümüze ulaştığı belirtilmektedir.³⁶

Ürdün, İran, Irak ve Suriye güzergâhından gelen göçmenlerin işe alınması, barındırılması ve taşınmasını yöneten Romanya merkezli bir suç örgütü açığa çıkarılmıştır. Ortadoğu'dan Avrupa'nın merkezine kadar devam eden güzergâh boyunca farklı ülkelerden kişilerin bu suça ortak oldukları açıklanmıştır. Ayrıca insan ticareti rotasına ve varış noktasına bağlı olarak 4 bin ile 10 bin euro arasında bir ücret karşılığında, kişilerin yasa dışı olarak taşındığı bildirilmiştir.³⁷

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Türkiye'nin Bağdat Büyükelçisi Ali Rıza Güney, ITC Yürütme Kurulu Erbil Ofisine bir ziyaret düzenledi. Güney, ziyaret kapsamında Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan ve ITC Yürütme Kurulu Üyesi Aydın Maruf ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşme sonrası açıklama yapan Güney, Irak Türkmenlerinin Irak'ın sürdürülebilir istikrarı, birliği ve bütünlüğü için mutlaka desteklenmesi gerektiğini ifade etti. Güney ayrıca, Türkiye

34 <https://ina.iq/eng/13066-pm-investment-in-iraq-is-open.html>

35 <https://ina.iq/eng/13064-pm-stresses-the-importance-cooperation-with-international-bank.html>

36 <https://ina.iq/eng/13099-the-arrival-of-17000-antiquities-to-the-country.html>

37 <https://www.thenationalnews.com/world/uk-news/2021/07/30/police-break-up-people-smuggling-gang-operating-from-iraq-to-germany/>

Cumhuriyeti'nin ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Irak Türkmenleri ile arasında inkâr edilemez bir bağ olduğuna vurgu yaptı.³⁸

Ali Rıza Güney ve Aydın Maruf, Erbil Ofisindeki görüşmenin ardından beraberindeki heyetler ile birlikte Erbil Kalesi'ni ziyaret ettiler. Ziyarete dair açıklama yapan Maruf, büyükelçinin ziyaretiyle son derece mutlu olduklarını, ziyaretin kendilerine moral verdiğini dile getirdi.³⁹

Irak Parlamentosu Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, 26 Temmuz 2021'de Rusya'nın yeni Bağdat Büyükelçisi Elbrus Kutraşev ile bir araya geldi.

İkili arasında yapılan görüşmede Irak ve Ortadoğu'daki güncel gelişmeler ele alınırken, iki ülke arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi noktasında atılabilecek adımlar değerlendirildi. Diğer yandan koronavirüs ile mücadelede Irak ve Rusya'nın neler yapabileceğinin de ele alındığı bildirildi.

Aynı zamanda Irak Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu Başkanı olan Erşat Salihi, İngiltere'nin Bağdat Büyükelçiliğinin İnsan Haklarından Sorumlu Temsilcisi Neve Konley ile de bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede özellikle Ekim 2019'da başlayan hükûmet karşıtı gösterilerde yaşanan insan hakları ihlallerinin ele alındığı, bilhassa gösterilere dair hazırlanan raporların karşılıklı paylaşımına verilen önemin vurgulandığı belirtildi. Ayrıca hazırlanan verilerin ve paylaşılan bilgilerin Irak tarafında yetkili mercilere de mutlaka ulaştırılacağına altı çizildi.⁴⁰

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Irak Türkmen Aşiretleri ve Ayan Meclisini ziyaret etti. Ziyarete Meclis Başkanı Feyzullah Sarıkahya ve meclis üyeleri ile görüşen Turan, Kerkük başta olmak üzere Türkmeneli bölgelerinde yaşanan son siyasi ve güvenlik durumlarını değerlendirdi. Ziyareti esnasında basın mensuplarına da açıklama yapan Turan, erken seçimler için Irak'taki Türkmen birliğinin sağlanmasının son derece hayati olduğunu vurguladı.⁴¹

Türkmeneli İş Birliği ve Kültür Vakfı Başkanı Dr. Turhan Ketene beraberindeki heyetle birlikte Kerkük'ün Altunköprü nahiyesine bir ziyaret gerçekleştirdi. Ziyaret sırasında Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı tarafından bölgedeki ihtiyaç sahibi ailelere çok sayıda sulu soğutucu cihaz teslim edildi.

Ziyaret esnasında Turhan Ketene'ye Irak Türkmen Cephesi Siyasi Teşkilatlar Dairesi Sorumlusu ve Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Listesinin Kerkük milletvekili adayı olan Mardin Gökaya da eşlik etti. ITC Altunköprü Bürosunu da ziyaret eden Ketene, burada yaptığı açıklamada Türkmeneli Vakfı olarak Altunköprülü gençlere bir futbol sahası sözü verdiklerini dile get-

38 https://twitter.com/alirizaguney_tc/status/1420769769066749956?s=20

39 https://twitter.com/aydn_maruf/status/1420512124678426632?s=20

40 <https://www.facebook.com/558014920898846/posts/4584133174953647/>

41 <https://twitter.com/hasanturank/status/1421515120853884935?s=20>

irdi. Ketene'nin ITC yetkilileri ile yaptığı görüşmede 10 Ekim'de yapılması planlanan erken seçimlerde Irak Türkmenleri Cephesi Listesi'nin desteklenmesinin önemine de vurgu yapıldığı öğrenildi.⁴²

Irak Türkmenlerinden siyasetçiler Türkiye'nin çeşitli illerinde yaşanan orman yangınlarına dair destek mesajları yayımladı. Bu kapsamda sosyal medya hesabından bir açıklama yapan ITC Kerkük Milletvekili Erşat Salih, Irak Türkmenlerinin yaralarını tedavi eden, sıkıntılı süreçlerinde yardımını esirgemeyen bir Türkiye'nin olduğunu, her dertlinin dermanı olan, her dertliye çare bulan Türkiye'ye uzanan bu kirli ellerin en çok da Türkmenleri yaraladığını ifade etti.⁴³

Konuya ilişkin açıklama yapan diğer isim olan IKBY Etnik ve Dinî Oluşumlardan Sorumlu Bakan Aydın Maruf ise Türkiye'deki yangınların kendilerini yakından üzdüğünü, bu yangınlar ile birlikte terörün yeni metotlar denediğinin görüldüğünü belirtti.⁴⁴

• Güvenlik

Irak'ın Selahaddin vilayetinde terör örgütü IŞİD tarafından bölgede düzenlenen bir taziye otomatik silahlar ile saldırı düzenlendi. Samarra ilçesine bağlı Yatrib'de taziye çadırına düzenlenen saldırıda bölgedeki güvenlik güçleri ve sivillerden olmak üzere 11 kişi hayatını kaybetti.⁴⁵ Saldırının ardından bölgede geniş çaplı operasyonun başlatıldığı bildirildi.

Diyala'nın Celevle ilçesinde gerçekleştirilen diğer bir IŞİD saldırısında ise Irak ordusundan bir askerin hayatını kaybettiği açıklandı. Diyala'daki saldırının da Selahattin'deki benzer şekilde IŞİD militanlarının ani silahlı saldırısı neticesinde gerçekleştiği ifade edildi. Özellikle son dönemde Diyala ve Selahattin'de aynı saldırı metodu ile eylem gerçekleştiren örgüte karşı güvenlik güçlerinin ciddi bir zafiyet içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Nitekim 31 Temmuz 2021'de Diyala'nın Hanekin ilçesinde düzenlenen başka bir IŞİD saldırısında Irak ordusundan bir asker daha hayatını kaybetmiştir.⁴⁶

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Kerkük Valiliği, hava sıcaklıkları nedeniyle kentteki tüm kamu kurumlarında çalışma saatlerinin azaltıldığını açıkladı. Kerkük Vali Vekili Rakan Said Cuburi'nin imzasıyla yayımlanan belgede, 26 Temmuz'dan 5 Ağustos'a kadar çalışma saatlerinin 13.00'a kadar olmasının kararlaştırıldığı bildirildi.⁴⁷

42 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/22399-turkmeneli-is-birligi-ve-kultur-vakfi-baskani-dr-turhan-ketene-altunkopru-yu-ziyaret-etti.html>

43 <https://twitter.com/Ersatsalihi/status/1421195353727152132?s=20>

44 https://twitter.com/aydn_maruf/status/1421033298520907779?s=20

45 <https://www.thenationalnews.com/mena/2021/07/31/iraq-at-least-8-killed-in-isis-attack-on-funeral-procession/>

46 <https://shafaq.com/ar/امن-داعش-يهاجم-نقاطا-للجيش-في-اطراف-خانقين>

47 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/22391-kerkuk-te-hava-sicakliklari-nedeniyle-mesai-saatleri-azaltildi.html>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, Türkiye'nin Irak Büyükelçisi Ali Rıza Güney ve beraberindeki heyeti kabul etti. Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Hakan Karaçay, IKBY Başkan Danışmanı Felah Mustafa'nın da hazır bulunduğu görüşmede Başkan Barzani, yeni görevinden dolayı Güney'e başarı dileklerini sundu. Çarşamba günü gerçekleştirilen görüşmede Erbil ve Bağdat'ın Ankara ile ilişkileri ele alınırken, taraflar karşılıklı ilişkilerin her alanda geliştirilmesini arzuladıklarını vurgulamıştır. Görüşmede ayrıca Irak ve bölgedeki durum, Irak'ta yapılacak erken genel seçimler, Covid-19 salgını, teröre karşı mücadele ve IŞİD tehdidi ile güncel konular da masaya yatırılmıştır. Büyükelçi Güney, ayrıca IKBY Başbakanı Mesrur Barzani ve KDP lideri Mesud Barzani ile ayrı ayrı görüşmüştür.⁴⁸ Öte yandan Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Hakan Karaçay IKBY Adalet Bakanı Ersat Ahmed'i ziyaret etmiştir. 27 Temmuz'da gerçekleştirilen görüşmede IKBY'de bulunan Türk firmalarının sorunları ve önündeki engellerin yasal olarak kaldırılması masaya yatırılmıştır.⁴⁹

Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Eş Başkanları Bafel Talabani ile Lahur Cengi arasında 8 Temmuz'da patlak veren kriz devam etmektedir. Son gelişmelerde IKBY Başbakan Yardımcısı ve KYB MKYK üyesi Kubad Talabani, Irak erken seçimine KYB'nin Goran Hareketi ile imzaladığı ittifakın "Kürdistan Koalisyonu" Listesi'nin başına getirilmiştir. Yeni atamadan önce KYB ve Goran Hareketi ortak listesinin başına Lahur Cengi getirilmiştir.⁵⁰ Diğer yandan pazartesi günü Bafel Talabani, KYB'nin il ve ilçe teşkilat başkanları ile görüşmüştür. Süleymaniye'de yapılan görüşmede Talabani hem KYB içinde hem de KYB kontrolünde olan hükûmet dairelerinde reform yapılacağını duyurmuştur. Talabani, özellikle sınır kapılarında kaçakçılık ve uyuşturucu tüccarlığı yapan herkesin adaletle önünde hesap vereceğini belirtmiştir.⁵¹

KYB'nin resmî medyasında geçen haberlere göre KYB politbüro üyesi Miran Muhammed hakkında tutuklama kararı verilmiştir. Miran Muhammed, daha önce Süleymaniye İl Sağlık Müdürlüğü yapmıştır. Muhammed'in sorumlu olduğu dönemde yaptığı yolsuzluklar nedeniyle hakkında açılan dava sonucu tutuklama kararı verildiği aktarılmıştır. Muhammed, zimmetine para geçirme, kurumsal mal varlıklarını satma, kara para aklama, devletin çeklerini yarı fiyatına satılmış gibi gösterme ve kaybetme, evrakta sahtecilik gibi önemli ve hassas konularda suçlanmaktadır.⁵² Ayrıca Lahur Cengi'nin iki kardeşi Aras Cengi ve Polat Cengi adına tutuklama karar alındığı fakat hâlâ uygulanmadığı iddia edilmektedir.⁵³

48 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2807202113>

49 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2707202118>

50 https://www.pukmedia.com/KS_Direje.aspx?Jimare=174121

51 <https://esta.krd/80353/>

52 <https://esta.krd/80899/>

53 <http://www.shanpress.com/details.aspx?jimare=29200>

Kürdistan Adalet Cemaati (Komal) Başkanı Ali Bapir Süleymaniye’de Lahur Cengi ve Bafel Talabani ile ayrı ayrı bir araya geldi. Elde edilen bilgilere göre Bapir cumartesi günü barıştırma niyetiyle iki lideri ziyaret ettiği ancak Bafel Talabani’den olumlu bir yanıt almadığı aktarılmıştır. Ali Bapir hem kişisel hem de parti ideolojisi olarak Lahur Cengi’ye çok yakın olduğu bilinmektedir.

8 Temmuz’dan bu yana Bafel Talabani’nin Lahur Cengi’yi yurt dışına çıkması konusunda ısrar ettiği ancak bu konuda ilerleme kaydedemediği iddia edilmektedir. 17 Temmuz toplantısında yetkilerini Bafel Talabani’ye devreden Lahur Cengi, KYB’nin Eş Başkanı sıfatını sadece KYB MKYK’nın kendisinden alabileceğini duyurmuştur. Ayrıca KYB’de Cengi ve Talabani kanadı dışında Kosret Resul kanadı, Kerkük kanadı ve eski Politbüro üyeleri kanadı da bulunmaktadır. Bunlar ise Lahur Cengi’nin zayıflaması uğruna Bafel Talabani’nin adımlarını desteklemişlerdir. Fakat Talabani’nin daha fazla güçlenmesini veya Lahur Cengi’nin daha zayıflanması istememektedirler.⁵⁴ İki eş başkan arasında sürdürülen gerginliğin devam etmesi Süleymaniye’nin özgürlük statüsünü, ekonomisini ve toplumsal hayatı etkilemektedir. Uzmanlar IKBY’de siyasi partiler arasında ve partiler içinde meydana gelen çekişmelerin merkezinin Süleymaniye’de olduğunu hatırlanırken, bu çekişme ve rekabetin özgürlük ve demokrasi sürecinin gelişmesine katkı sağlamayacağı ve Süleymaniye’nin ekonomik ve toplumsal hayatına zarar vereceğini vurgulamaktadır.⁵⁵

IKBY Sözcüsü Cutyar Adil, çarşamba günü Başbakan Mesrur Barzani’nin katılımıyla düzenlenen Bakanlar Kurulu toplantısında Soran ve Zaho ilçelerinin “Özel İdare” olmasına karar verildiğini açıklamıştır. Toplantının ardından bir basın toplantısı düzenleyen Adil, “Başbakan Barzani, bu iki ilçenin coğrafi açıdan geniş bölgeler olduğuna dikkat çekti. Dolayısıyla bağımsız idareye kavuşmaları bu bölgelerde yaşayan vatandaşlara hizmetlerin zamanında ulaşması konusunda kolaylık sağlayacak” demiştir.⁵⁶

• Ekonomik

IKBY tarafından memur maaşında uygulanan yüzde 21 kesinti kararı kaldırılmıştır. Bağdat hükûmetinin Erbil’e 200 milyar dinar göndermesiyle IKBY Maliye Bakanlığı, aylık memur maaşlarını kesinti yapmadan dağıtmıştır.⁵⁷ Öte yandan çarşamba günü düzenlenen Bakanlar Kurulu toplantısından sonra IKBY Sözcüsü Cutyar Adil, toplantının ana gündem maddelerinden birini memur ve çalışan maaşlarının rahatça karşılanması için iç gelirlerin artırılması olduğunu belirtmiştir. Bağdat’tan 2021 Irak Federal Bütçesi kapsamında aylık 200 milyar dinarlık payın gönderilmesi konusuna değinen Adil, “Bu payın gönderilmesi konusunda merkezî hükûmetle olumlu bir diyalog içerisindeyiz. Umarız kesinti olmadan bütçe payı gönderilir” diye konuşmuştur.⁵⁸

54 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=8678

55 <http://diplomaticmagazine.net/politics/3967>

56 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2807202115>

57 <https://www.knnc.net/Details.aspx?jimore=38563>

58 <http://www.shanpress.com/details.aspx?jimore=29211>

• Güvenlik

IKBY Genelkurmay Başkanı Cemal Eminki, terör örgütü PKK'nın Helifan ve Behme arasındaki bölgede Peşmerge kontrol noktasına saldırdığını açıklamıştır. Peşmerge'nin de saldırıya karşılık verdiğini kaydeden Eminki, saldırı sonucu zarar olduğu ifade etmiştir. PKK, 24 Temmuz tarihinde de Duhok'un Amedi ilçesindeki Metina Dağı bölgesinde Peşmerge üssüne ateş açmıştır.⁵⁹ Öte yandan Darka Mazi haber sitesinin muhabiri "27 Temmuz'da Peşmerge güçleri PKK'nın Maye köy yoluna döşediği mayınları bularak etkisiz hâle getirmiştir" haberini paylaşmıştır.

IKBY Koruma ve Bilgi Ajansı, Süleymaniye ve Çemçemal bölgelerinde IŞİD'e bağlı iki silahlı grubun yakalandığını belirtmiştir. Açıklamada, güvenlik güçlerince düzenlenen üç operasyonda 8 IŞİD'linin yakalandığı bildirilmiştir. Çemçemal'de yakalanan hücrenin IKBY'de saldırı düzenleme planı olduğu aktarılmıştır.⁶⁰

İŞİD Karşıtı Uluslararası Koalisyon Güçleri, toplamda 59 adet Hummer tipi zırhlı araç, nakliye aracı ve ambulansı IKBY Peşmerge Bakanlığına teslim etmiştir. Koalisyon güçlerinin IKBY'deki Askerî Danışman Grubu (Kuzey) Yardımcısı Albay Todd Burroughs, çarşamba günü Twitter hesabından yaptığı açıklamada, "Ortağımız IKBY'deki 11 farklı tugaya 59 araç dağıttık. IŞİD'i yenilgiye uğratmak için Peşmerge ortaklarımıza danışmanlık yapmaya ve desteklemeye devam edeceğiz" ifadelerini kullanmıştır. Koalisyon güçleri, 26 Temmuz'da da 50 adet Hummer tipi zırhlı araç (Yüksek Hareket Kabiliyetli Çok Amaçlı Vasıta), 3 su tankeri ve 15 askerî nakliye aracını Peşmerge Bakanlığına teslim ettiği bildirilmiştir. Peşmerge Bakanlığı Enformasyon Merkezi, 15 Temmuz'da Peşmerge Bakanlığı ve Müşterek Harekât Komutanlığını ziyaret ederek gözlem yapıldığını, bu kapsamda Uluslararası Koalisyon'un askerî lojistik malzeme ve erzaktan oluşan yardımlarının bir bölümünün daha geldiğini duyurmuştur. Peşmerge Bakanlığına bağlı tugaylar için düzenlenen eğit-donat programı, Uluslararası Koalisyon tarafından 2014 yılında başlatılmıştır. 2014'ten bu yana koalisyon güçleri birçok kez Peşmerge güçlerine araç ve silah desteği sağlamıştır.⁶¹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

IKBY'de Covid-19 vaka ve ölüm sayısında artış gösterirken, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından önlemler ve yasaklar uygulanmaktadır. Çarşamba günü düzenlenen Bakanlar Kurulu toplantısında ise vaka sayılarındaki artış masaya yatırılmıştır. Öte yandan IKBY'nin bütün illerinde oluşturulan Koronavirüs ile Mücadele Yüksek Komisyonu, siyasi, kültürel, toplumsal ve dinî törenlerin düzenlenmesini yasaklamıştır. IKBY'de tespit edilen toplam Covid-19 vaka sayısı 231 bin 958'e yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 4 bin 786 olarak kaydedilmiştir. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısı ise

59 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2607202124>

60 <https://esta.krd/81001/>

61 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/280720219>

199 bin 654'e ulaşmıştır.⁶² Ayrıca İKBY ve uluslararası medyada birçok farklı basın kuruluşu ile çalışan gazeteci Huner Mizuri, Covid-19 ile 40 günlük mücadelesinden sonra 37 yaşında hayatını kaybetmiştir.⁶³

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

Suudi Arabistan hükûmeti, Tunus'ta yaşanan siyasi krizin çözüme kavuşturulmasında Tunus liderliğine duyulan inancı dile getirdi. Riyad hükûmeti, uluslararası toplumu böyle bir dönemde sosyal ve ekonomik sorunları çözebilmeleri için Tunus'un yanında olmaya davet etti. Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan, ülkesinin Tunus'ta istikrarın ve güvenliğin sağlanmasını istediğini ve bunun için Tunus'u desteklediğini söyledi.⁶⁴

Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said, Suudi Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan'ı makamında ağırladı. Faysal bin Farhan, Cumhurbaşkanı Kays Said tarafından alınan karara Suudi Arabistan yetkililerinin saygı duyduğunu belirtti.⁶⁵

Suudi Arabistan'da güney kesimde bulunan üniversiteler, 106 Yemenli akademisyeni herhangi bir uyarıda bulunmadan işten çıkardı. Yemenli akademisyenlerin kontratları feshedildikten sonra sınır dışı edilecekleri ve yerlerine Suudi vatandaşlarının gelebileceği belirtildi.⁶⁶

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

İsrail Çevre Koruma Bakanlığı, BAE ile gerçekleştirilmesi öngörülen petrol boru hattı projesinin askıya alındığını duyurdu. Netanyahu döneminde imzaları atılan proje İsrail'de çevreci aktivistlerden tepki toplamıştı. Yeni koalisyon hükûmetinin Çevre Koruma Bakanı Tamar Zandberg de daha önce projeye çevresel endişelerden dolayı muhalefet etmişti. Bakanlıktan yapılan açıklamada projenin, risk değerlendirme raporuna göre gerekli kriterleri karşılamadığı ifade edildi. Bu gelişmenin İbrahim Anlaşmaları'nı zedeleme ihtimali de konuşulmaktadır.⁶⁷

BM Güvenlik Konseyinin yılın her çeyreğinde düzenlenen açık oturumuna sunduğu yazılı açıklamada BAE, Filistin meselesinde iki devletli çözüm ilkesinin önemine vurgu yaptı. Açıklamada, başkenti Doğu Kudüs olacak bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasının tek çözüm yolu olduğu ifade edildi. Ek olarak Filistinlilerin karşı karşıya olduğu insani kriz ve

62 <https://www.rudaw.net/sorani/health/310720213>

63 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/3107202113>

64 <https://www.middleeastmonitor.com/20210728-saudi-arabia-urges-international-community-to-support-tunisia/>

65 <https://www.middleeastmonitor.com/20210731-tunisia-president-receives-saudi-foreign-minister/>

66 <https://www.middleeastmonitor.com/20210729-saudi-universities-dismiss-over-100-yemen-academics/>

67 <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/25/israel-freezes-uae-oil-deal-over-environmental-concerns>

ekonomik zorluklar ile Covid-19 pandemisinin yarattığı sağlık sorunlarına da dikkat çekilerek uluslararası topluma Filistinlilere yardım yapma çağrısında bulunuldu.⁶⁸

Tunus'ta Cumhurbaşkanı Kays Said'in başbakanı görevden alıp, meclisi 30 günlüğüne askıya alması sonrası BAE medyasında bu gelişmeyi destekleyen yönde açıklamaların gelmesi BAE'nin olayın arkasında olduğu şüphelerini uyandırdı. Söz konusu ihtimal ABD'de yankı buldu ve Senatör Chris Murphy, Biden yönetiminden Tunus'ta gerçekleşen olayların arkasında Suudi Arabistan ve BAE'nin rolünün olup olmadığının araştırılmasını istedi.⁶⁹

• Katar

Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Sani'nin ofisinden yapılan açıklamada Emir'in ekim ayında yapılması planlanan Şura Konseyi seçimleri için hazırlanan seçim yasasını onayladığı duyuruldu. Katar tarihinde ilk kez gerçekleştirilecek seçimlerde 45 üyeli Şura Konseyinin 30 üyesi yapılacak seçimler sonucu belirlenecek, kalan 15 üye ise yine Emir tarafından atanacak. Yasaya göre 30 seçim bölgesi oluşturulurken, adayların Katar uyruklu ve en az 30 yaşında olması öngörülmektedir. Söz konusu yasa ayrıca büyükbabaları Katar'da doğmuş 18 yaşından büyük kişileri seçmen olarak tanımaktadır. Seçim kampanyasında yabancı fon kullanmak yasaklanırken, bu kuralı ihlal etmiş kişiler için 5 yıla kadar hapis ve 10 milyon riyale kadar para cezası öngörülmektedir.⁷⁰

Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Sani Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said ile Kuzey Afrika ülkesinde yaşanan son olaylar üzerine bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Katar Emiri yaşanan olaylar karşısında Tunuslu taraflara itidalli davranma tavsiyesinde bulunurken, sorunların diyalog yoluyla çözülmesi çağrısında bulundu.⁷¹

Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdulrahman Al Sani, İran'a önceden duyurulmamış bir ziyarette bulunarak İranlı mevkidaşı Cevad Zarif'le bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşme sonrası İran Dışişleri Bakanlığında yapılan yazılı açıklamaya göre iki bakan arasındaki toplantıda "önemli bölgesel ve uluslararası meseleler" ele alındı. Katarlı Bakan'ın İran'ın seçilmiş Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile de bir araya geldiği İran medyası tarafından duyuruldu. Bu ziyaretin Katarlı Bakan'ın ABD'ye yapmış olduğu ziyaretten birkaç gün sonra gerçekleşmesi Katar'ın ABD ile İran arasında gerçekleşen dolaylı görüşmelerde bir rolünün olup olmadığı açısından önem taşımaktadır.⁷² Ek olarak gerçekleşen İran ziyareti sonrasında

68 <https://gulfnews.com/uae/uae-stresses-importance-of-two-state-solution-at-uns-c-meeting-on-palestine-1.81076689>

69 <https://www.middleeasteye.net/news/tunisia-coup-us-senator-murphy-biden-probe-possible-saudi-arabia-and-uae-role>

70 <https://www.reuters.com/world/middle-east/qatars-emir-approves-electoral-law-first-legislative-polls-2021-07-29/>

71 <https://www.dohanews.co/qatars-amir-calls-for-dialogue-as-tunisia-faces-worst-political-crisis-in-a-decade/>

72 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-07-25/qatar-s-foreign-minister-in-tehran-for-talks-with-iran-s-zarif>

Katar Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamada Katar Kalkınma Fonu'nun İran'a bir kargo uçağı sağlık malzemesi yardımı yaptığı belirtildi.⁷³

Emir Şeyh Temim bin Hamed Al Sani, Mısır ve Libya'ya büyükelçi atamaları gerçekleştirdi. Emirlik Ofisinden yapılan açıklamaya göre daha önce Katar'ın Türkiye büyükelçisi olarak da görev yapan Salim bin Mübarek Al Şafi Mısır'a büyükelçi olarak atanırken, Halid Muhammed Al Dosari de Katar'ın Libya büyükelçisi olarak görevlendirildi.⁷⁴

• Yemen

ABD Yemen Özel Temsilcisi Tim Lenderking, bir süredir duraksayan ateşkes görüşmelerini yeniden canlandırmak üzere bölgeye bir ziyaret gerçekleştirdi. Bu ziyaret kapsamında Suudi Arabistan'a giden Lenderking, Riyad'da Suudi yetkililerin yanı sıra Hadi hükûmetinden temsilcilerle de bir araya geldi. ABD Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamada özel temsilcinin Husilerin Marib'e yönelik devam eden saldırılarının sonuçları ve ülkedeki derinleşen insani kriz gibi konuları da ele aldığı ifade edildi.⁷⁵

BAE destekli Güney Geçiş Konseyinin (GGK) Aden vilayetindeki bir kasabada bulunan ve Islah Partisi ile ilişkili olduğu ifade edilen bir yardım derneğinin merkezini kapattığı belirtildi. İl yöneticisi tarafından yayımlanan açıklamada söz konusu dernek ile iş yapılmaması, genel merkezinin kapatılması, dernek üyelerinin herhangi bir devlet tesisine girmesinin engellenmesi, bu dernekle ilişkili olan veya iş birliği yapan girişimlerin yasaklanması kararlarının alındığı ifade edildi. Söz konusu hareket, GGK'nin siyasi muhalefeti bastırmak ve kontrol altında tuttuğu yerlerde Hadi hükûmetine sadık siyasi partileri kısıtlamak için yürüttüğü politikaların bir parçası olarak değerlendirilmektedir.⁷⁶

Yemen Meşru Hükûmeti Cumhurbaşkanlığından yapılan bir açıklamada, hükûmetin Husilerle tüm esirleri kapsayan bir suçlu takası gerçekleştirmeye hazır olduğu bildirildi. Açıklama, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Ali Muhsin Salih'in BM Yemen Özel Temsilci Yardımcısı Muin Shreim ile gerçekleştirdiği görüşme sonrasında geldi. Mahkûmlar meselesinin yalnızca insani bir mesele olarak ele alınması gerektiğini ifade eden Yemenli yetkili, Husilere bu konuyu bir şantaj veya pazarlık kozu olarak kullanmaktan vazgeçmeleri çağrısında bulundu.⁷⁷

• Kuveyt

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken bölgeye düzenlediği bir dizi ziyaret kapsamında Kuveyt'e gitti. Üst düzey yetkililerle görüşmeler gerçekleştiren ABD'li bakan, Kuveyt'in bölge-

⁷³ <https://www.mofa.gov.qa/en/all-mofa-news/details/1442/12/18/qffd-sends-urgent-medical-aid-to-iran>

⁷⁴ <https://www.reuters.com/world/middle-east/qatar-names-ambassadors-egypt-libya-says-emirs-office-2021-07-29/>

⁷⁵ <https://www.middleeasteye.net/news/yemen-war-envoy-lenderking-returns-saudi-arabia-push-ceasefire>

⁷⁶ <https://www.middleeastmonitor.com/20210730-yemen-stc-closes-islak-charitable-society-office-in-aden/>

⁷⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20210730-yemens-presidency-ready-to-exchange-prisoners-with-houthis/>

sel krizlerin çözümü için üstlendiği rolün önemine vurgu yaptı. Ortak basın toplantısında konuşan Blinken, ABD'nin Kuveyt ile dostluğundan onur duyduğunu ve ilişkileri her alanda geliştirmeye kararlı olduklarını belirtti. Kuveyt'in bölgede barışı ve güvenliği sağlama çabalarını takdir eden Blinken, Yemen'de savaşı bitirmek için Kuveyt'in önemli bir ortak olduğunu da vurguladı.⁷⁸

• Umman

Umman Dışişleri Bakanlığında Umman-ABD heyetleri arasında bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşmede iki ülke arasındaki iş birliği alanları ve bunların nasıl gelişebileceğine dair hususların konuşulduğu belirtildi. Uluslararası ve bölgesel meseleler hakkında da fikir alışverişinde bulunuldu.⁷⁹

• Bahreyn

İngiltere Parlamentosundaki Körfez'de Demokrasi ve İnsan Hakları Tüm Partiler Parlamento Grubu tarafından yayımlanan bir raporda University of Huddersfield'in yüksek lisans seviyesinde dersler verdiği Bahreyn Kraliyet Polis Akademisinde insan hakları aktivistlerinin işkenceye maruz kaldığı iddia edilirken, İngiliz üniversitesine bu insan hakları ihlaline dolaylı yoldan ortak olduğu bildirilerek verilen dersleri sonlandırma çağrısında bulunuldu. Raporunda Muhammed Ramazan isimli bir aktivistin Bahreyn'de işlemediği bir suç dolayısıyla hapis tutulduğu, işkence gördüğü ve idam edilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu ifade edildi.⁸⁰

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır Mahkemesinin, iki ayrı davada yargılanan Müslüman Kardeşler Teşkilatı (İhvan) mensubu 24 kişi hakkında idam kararı verdiği belirtildi. Devlete ait El-Ahram Gazetesi'nin haberine göre, 2015'te 3 polisin ölmesi ve 39'unun yaralanmasıyla sonuçlanan bir polis otobüsüne yönelik bombalı saldırıyla ilgili davanın duruşması "Demenhur Ceza Mahkemesinde" görüldü. Mahkeme, silah ve patlayıcı madde bulundurmak, 3 polis memurunu kasten öldürmek ve terör örgütünü finanse etmekle suçlanan 16 İhvan mensubunun idam edilmesine hükmetti. İdam cezası verilenler arasında İhvan liderlerinden Muhammed Suveydan'ın da bulunduğu ifade edildi.⁸¹

Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi ile Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdurrahman Kahire'de bir araya geldiler. Bu görüşme 2017'deki krizden bu yana iki ülke arasında

78 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2990317&Language=en>

79 <https://timesofoman.com/article/104645-oman-us-officials-meet-to-explore-areas-of-cooperation>

80 <https://www.yorkshirepost.co.uk/education/yorkshire-universitys-links-to-alleged-torture-hub-in-bahrain-highlighted-in-parliamentary-report-3324703>

81 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misirda-aralarinda-lider-kadrovan-muhammed-suveydanin-da-oldugu-24-ihvan-mensubuna-idam-cezasi-verildi/2318608>

en yüksek seviyede gerçekleşen görüşme oldu. Mısır Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada, görüşmede ikili ve bölgesel ilişkilerin ele alındığı belirtildi. Şeyh Muhammed'in ayrıca Sisi'ye Katar Emiri Şeyh Tamim'den Doha'ya bir davet mesajı iletildiği belirtildi.⁸² Ayrıca Katar tarafından yapılan açıklamada Emir Şeyh Tamim'in Katar'a büyükelçi atadığı belirtildi. Salem bin Mübarek bin Şafi el Şafi'nin Mısır'a büyükelçi olarak atandığı duyuruldu. 2017'deki krizden bu yana ilk defa Katar'dan Kahire'ye bir büyükelçi ataması gerçekleşmiş oldu.⁸³

Mısır, Kanada merkezli madencilik şirketi Barrick Gold ile Doğu Çölü'nde altın keşfi çalışmaları için anlaşma imzaladı. Anlaşmayla beraber yatırımın 8,8 milyon dolar olacağı belirtildi.⁸⁴

• Libya

Libya krizindeki taraflardan temsilcilerin yer aldığı 5+5 Ortak Askerî Komite, ülkenin doğu ve batısını birbirine bağlayan Misrata-Sirte sahil yolunun açıldığını bildirdi. Komiteden yapılan yazılı açıklamada, Misrata-Sirte sahil yolunda trafik akışının güvenli şekilde sağlanması için tüm önlemlerin tarafsız şekilde alındığı ifade edildi. Açıklamada, sahil yolunun Misrata kentinin doğusundaki Ebu Karin Kapısı ile Sirte'nin batısındaki Otuzuncu Kapı arasındaki kısmının askerî araçlarca kullanılmaması kararı alındığı kaydedildi. Komite ayrıca, sahil yolunu kullanacak resmî kişi ve heyetler konusunda ülkedeki resmî kurum ve makamlara kendileriyle koordinasyon içinde olmaları çağrısı yaptı. Libya Ordusu Sirte-Cufra Ortak Operasyon Odası Sözcüsü General Abdulhadi Dirah 7 Temmuz'da yaptığı açıklamada, 5+5 Ortak Askerî Komitenin vardığı anlaşma uyarınca 20 Haziran'da yolu açtıklarını ancak Halife Hafter'e bağlı milislerin anlaşmaya uymadığını belirtmişti. Libya ordusu 28 Temmuz'da da Misrata-Sirte sahil yolunun açılması için 5+5 Ortak Askerî Komiteye Hafter milisleriyle iletişime geçmesi için yarına kadar süre tanıdı.⁸⁵

Libya Temsilciler Meclisi ve Ulusal Yüksek Seçim Komisyonu (UNSMIL) heyetlerinin, 24 Aralık'taki başkanlık ve parlamento seçimlerinin yasal çerçevesini belirlemek üzere İtalya'nın başkenti Roma'da bir araya geldiği bildirildi. İtalya Dışişleri Bakanlığından yapılan yazılı açıklamada İtalya'nın, UNSMIL'in ülkenin kurumsal ve siyasi tüm ilgililerini de içeren kapsayıcı sürece olan ihtiyaca yönelik çağrısını desteklediği kaydedildi.⁸⁶

Birleşmiş Milletler, Paralı Askerlerin Kullanımına İlişkin Çalışma Grubu Başkanı Jelena Aparac ve grubun 4 üyesi Lilian Bobeia, Chris Kwaja, Ravindran Daniel ve Sorcha MacLeod

82 <https://www.thenationalnews.com/mena/egypt/2021/05/25/egypts-president-el-sisi-meets-qatars-foreign-minister-in-cairo/>

83 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/qatar-appoints-ambassador-to-egypt-for-1st-time-since-gulf-crisis/2318222>

84 <https://www.reuters.com/business/energy/egypt-barrick-gold-sign-4-contracts-gold-exploration-2021-07-27/?rpc=401&>

85 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyadaki-5-5-ortak-askeri-komite-misrata-sirte-sahil-yolunun-acildigini-duyurdu/2319580>

86 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-temsilciler-meclisi-ve-yuksek-secim-komisyonu-heyetleri-romada-bir-araya-geliyor/2316637>

ortak yazılı açıklama yaptı. BM uzmanları, Rusya, Suriye, Sudan ve Çad'daki paralı askerlerin bölgenin güvenlik ve istikrarını olumsuz etkileyebileceği konusunda uyarıda bulundu. Uzmanlar, Libya'daki paralı askerlerin ülkeden derhâl ayrılması gerektiğini, askerî silah ve teçhizatların Libya'ya transferine derhâl son verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.⁸⁷

• Tunus

Tunus'un Cumhuriyet Bayramı olan 25 Temmuz'u 26 Temmuz'a bağlayan gece, Cumhurbaşkanı Kais Said anayasanın 80. maddesine dayanarak meclisin tüm yetkilerini dondurduğunu, milletvekillerinin dokunulmazlığını askıya aldığını, mevcut Başbakan Hişam el-Meşişi'yle birlikte Savunma ve Adelet Bakanlarını görevden aldığını bununla birlikte kendisinin atayacağı bir başbakanla yürütmeyi devralacağını duyurdu. Said ayrıca yolsuzluk dosyalarını ortaya çıkarma gerekçesiyle başsavcılık görevini de üstlendiğini belirterek yasama, yürütme ve yargı erklerini tek elde toplamış oldu. Kararın ardından açıklama yapan Tunus Meclis Başkanı ve Nahda Hareketi lideri Raşid el-Gannuşi cumhurbaşkanının aldığı kararların yasal bir dayanağı olmadığını ve bir darbe niteliği taşıdığını belirterek, "Cumhurbaşkanı'nı bu kararları geri almaya çağırıyoruz çünkü bu kararlar halkı karanlığa sürüklüyor" dedi. Ayrıca o gece meclise giden Gannuşi, askerler tarafından içeriye alınmamıştır.^{88 89} Karara, meclisteki diğer partilerden de tepkiler gelmiş; Nahda haricinde Tunus'un Kalbi, Demokratik Akım Partisi, Tunus İşçi Partisi, Tunus Cumhuriyet Partisi ve Onur Koalisyonu, Cumhurbaşkanı Kays Said'in darbe girişimine karşı açıklamalarda bulunmuştur. Başbakan Hişam el-Meşişi, Cumhurbaşkanı Kays Said'in yeni bir başbakan ataması hâlinde halkın güvenliğini ve hakkını gözettiği için görevini devredeceğini duyurmuştur. Yaşananlara ilişkin açıklama yapan Gannuşi, Tunus'ta yaşanan darbe girişiminin ve Nahda'nın binalarının hedef alınmasının arkasında Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) olduğunu açıklamıştır.⁹⁰ Tunus'taki duruma ilişkin açıklama yapan Avrupa Birliği, "Mümkün olan en kısa sürede kurumsal istikrarın yeniden sağlanması ve özellikle parlamentonun faaliyetinin yeniden başlatılması, temel haklara saygı gösterilmesi ve her türlü şiddetten kaçınılması çağrısında bulunuyoruz" şeklinde açıklama yapmıştır.⁹¹ Beyaz Saray sözcüsü Jen Psaki ise "Durum hakkında daha fazla bilgi edinmek, sükûneti teşvik etmek ve Tunus'un demokratik ilkeler doğrultusunda ilerleme çabalarını desteklemek için hem Beyaz Saray'dan hem de ABD Dışişleri Bakanlığından üst düzeyde Tunuslu liderlerle temas hâlindeyiz" ifadesini kullanmıştır.⁹²

87 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-uzmanlarindan-libyadaki-parali-asgerlere-ulkeyi-derhal-terk-edin-cagrisi/2319539>

88 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunusta-cumhurbaskani-said-basbakani-gorevden-aldi-meclisin-yetkilerini-dondurdu/2313865>

89 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunusta-cumhurbaskani-said-basbakani-gorevden-aldi-meclisin-yetkilerini-dondurdu/2313865>

90 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gannusi-darbenin-kargasanin-ve-nahdanin-binalarinin-hedef-alinmasinin-arkasinda-bae-medyasi-var/2314870>

91 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-tunusta-meclis-faaliyetlerinin-yeniden-baslatilmasi-cagrisi-yapti/2315389>

92 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-tunustaki-gelismelerden-dolayi-endiseliyiz/2315009>

• Cezayir

Cezayir Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamada, Tebbun'un Tunus Cumhurbaşkanı Kais Said'le telefon görüşmesi yaptığı belirtildi. Tunus'taki gelişmelerin ele alındığı görüşmede, Tunus Cumhurbaşkanı Said'in Tebbun'a «ülkesinin, demokrasi ve çoğulculuğun pekiştirilmesi için doğru yolda ilerlediğini ve yakında önemli kararlar alınacağını» ilettiği kaydedildi.⁹³

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığından yapılan açıklamaya göre, görüşmede Türkiye-Cezayir ilişkileri ve Tunus'taki gelişmeler başta olmak üzere bölgesel meseleler ele alındı.⁹⁴

Resmî temasları kapsamında Sudan ve Etiyopya ziyaretinin ardından Mısır'a gelen Cezayir Dışişleri Bakanı Ramtan Lamamra, mevkidaşı Samih Şukri ile yaptığı görüşmenin ardından basın toplantısı düzenledi. Sudan, Mısır ve Etiyopya'nın hassas bir dönemden geçtiğine işaret eden Lamamra, "Tarafların tatmin edici çözümlere ulaşması önemli. Kim hangi haklara sahip ve hangi görevleri üstlenmeli. Cezayir, Hedasi Barajı meselesini önemsiyor, Arap ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin tehlikeye atılmasını istemiyor" dedi.⁹⁵

• Fas

Fas polisi yaptığı açıklamada bir Uygurlu aktivistin Çin tarafından sunulan Interpol emriyle tutuklandığını açıkladı. Fas Ulusal Güvenlik Müdürlüğü ise yaptığı açıklamada bir Çin vatandaşının İstanbul'dan Kazablanka'ya geldikten sonra havaalanında tutuklandığını söyledi.⁹⁶

Fas'ta yeni tip koronavirüsle (Covid-19) mücadele kapsamında ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) uygulamasının bir ay daha uzatıldığı belirtildi. Hükûmet tarafından yapılan yazılı açıklamada, Covid-19 nedeniyle daha önce alınan ve 10 Ağustos'ta bitmesi öngörülen OHAL kararının bir ay daha uzatıldığı, bu kapsamda OHAL'in 10 Eylül'e kadar geçerli olacağı ifade edildi.⁹⁷

Fas Kralı 6. Muhammed'in tahta çıkış gününün 22. yılı münasebetiyle 1243 mahkûmu affettiği açıklandı.⁹⁸

93 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-saidin-cezayirli-mevkidasina-yakinda-onemli-kararlar-alinacagini-soyledigi-belirtildi/2320805>

94 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-cezayir-cumhurbaskani-tebbun-ile-telefonda-gorustu/2319254>

95 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-disisleri-bakanindan-hedasi-baraji-krizi-icin-tatmin-edici-cozum-bulunmasi-cagrisi/2320830>

96 <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/28/morocco-authorities-arrest-uyghur-activist-at-chinas-request>

97 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fasta-kovid-19-nedeniyle-alinan-ohal-karari-bir-ay-daha-uzatildi/2316195>

98 <https://dailynigerian.com/moroccan-king-pardons-2/>

ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Rusya merkezli Gazprom şirketinin 1 Temmuz 2021-30 Haziran 2023 periyodunda Türk Stream doğal gaz boru hattının Bulgaristan bölümü olan Bulgartansgaz'a KDV dahil 412 milyon USD'lik kapasite rezervasyonu yaptırmaya hazır olduğu açıklandı.^{99 100}

Sırbistan Cumhurbaşkanı yaptığı açıklamada, Balkanlar'da gaz altyapısını güçlendirmeye yönelik yürüttüğü çalışmalardan dolayı Rusya'ya teşekkür ettiğini açıkladı. Yeni boru hatından alınacak gaz fiyatının 1000 m³ başına 155 USD olacağı da bildirildi.¹⁰¹

Ermenistan'ın yaptığı açıklamada, Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) yenilenebilir enerji şirketi Masdar ile 200 MW'lık Ayg-1 güneş enerjisi projesine ek olarak Ermenistan'ın Masdar ile iki yenilenebilir enerji projesi yapmak konusunda istekli olduğu bildirildi. Başka bir güneş enerjisi santrali olan 55 MW'lık Masrik-1 için Suudi Arabistan merkezli Spanish Fotowatio Renewable Ventures tarafından finansmanın sağlandığı da bildirildi.¹⁰²

Çin'in yaptığı açıklamada, 2060 yılına kadar karbon nötr olma hedefi kapsamında sadece karbondioksit değil metan ve hidroflorokarbonlar gibi çeşitli sera gazlarının salınımının azaltılmasının plan dâhilinde olduğu bildirildi.¹⁰³

Pakistan'ın Belucistan eyaleti yetkililerinin Pakistan başbakanına yazdığı mektupta, İran ve Pakistan sınırını teşkil eden Kech, Panjgur ve Gwadar şehirlerinden oluşan Makran bölgesinin elektrik krizini çözmek için İranlı yetkililerle Pakistanlı yetkililerin, bölgeyi ulusal bir elektrik şebekesine bağlayarak bir çözüm bulmalarını talep ettikleri bildirildi.¹⁰⁴

Venezuela hükûmetinin yaptığı açıklamada, Norveç merkezli Equinor ve Fransız TotalEnergies'in, Venezüella'nın Petrocedeno projesindeki hisselerini devlete ait petrol şirketi Petrôleos de Venezuela'ya (PDVSA) satma konusunda anlaştıkları açıklandı. TotalEnergies ve Equinor, Orinoco ham petrolünü ihraç edilebilir kalitelere dönüştüren bir yükselticiyi içeren girişimde sırasıyla %30 ve %10'luk bir hisseye sahipti.^{105 106}

99 <https://neftegazru.com/news/Transportation-and-storage/690565-gazprom-ready-to-pay-in-advance-349-4-million-to-book-capacity-on-bulgarian-section-of-turkish-strea/>

100 <https://www.reuters.com/article/gazprom-bulgartransgaz-gas/gazprom-to-pay-349-mln-euros-in-advance-to-use-bulgarian-pipeline-idUSL8N2P34PP>

101 <https://tass.com/economy/1321217>

102 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Armenia-Looks-At-UAE-To-Help-Build-Major-Solar-Plants.html>

103 https://www.scmp.com/news/china/science/article/3142771/chinas-2060-carbon-neutral-goal-covers-other-greenhouse-gases?module=perpetual_scroll&pgtype=article&campaign=3142771

104 <https://www.app.com.pk/national/balochistan-cm-seeks-pm-help-for-rederssal-of-electricity-crises-in-makran-division/>

105 <https://www.reuters.com/business/energy/equinor-total-exit-venezuela-onshore-oil-project-2021-07-29/>

106 <https://www.marketwatch.com/story/totalenergies-second-quarter-and-first-half-2021-results-271627561209>

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Enerji, Ticaret ve Sanayi Bakanı yaptığı açıklamada, hedeflerinin 2022 yılının sonuna kadar elektrik üretimi için gerekli tüm doğal gaz altyapısının oluşturulması olduğunu bildirdi.¹⁰⁷

GKRY Dışişleri Bakanı ile Lübnan Savunma Bakanı ve Başbakan Yardımcısı arasında enerji iş birliği konusunda bir mutabakat zaptı imzalandığı bildirildi.¹⁰⁸

• Ortadoğu

BAE devlet petrol şirketi ADNOC, Ekim 2021'den başlayarak günlük 1,175 milyon varille ve Temmuz 2022'de en yüksek seviye olan günlük 1,407 milyon varile ulaşmak için kademeli olarak Murban ham petrolü ihracat tahminini yükselttiği bildirildi.¹⁰⁹

Mısır Elektrik ve Yenilenebilir Enerji Bakanı'nın Rusya merkezli ROSATOM'un üstlendiği Dabaa nükleer santrali projesinde ilk uzun dönemli ekipmanların üretimini kutlama törenine katılmak ve görüşmelerde bulunmak için Rusya'ya gittiği açıklandı.¹¹⁰

İsrail Çevre Koruma Bakanlığının yaptığı açıklamaya göre, çevre konusundaki endişelerinden dolayı BAE ile yaptığı Abraham Accord'un önemli maddelerinden biri olan Eliat-Ashkelon boru hattının Güney-Kuzey rotasında çalışması konusundaki çalışmaların dondurma kararı verdiği bildirildi.¹¹¹

İsrail merkezli bir firma tarafından işletilen bir petrol tankerinin Umman kıyısı açıklarında saldırıya uğradığı ve iki mürettebatın öldüğü açıklandı. İsrail'in düzenlenen saldırıdan İranı sorumlu tuttuğu kaydedildi.^{112 113 114}

İran Çevre Örgütünden yapılan açıklamaya göre, Huzistan eyaletindeki Al-Hour Al-Azim bölgesindeki bataklıklardan, Çinli bir petrol şirketi tarafından İran Ulusal Güvenlik Konseyinden izin alınarak petrol sahalarına su enjekte etmek için istifade edildiği iddia edildi. İddialar üzerine açıklama yapan İran Petrol Bakanlığının, İran Çevre Örgütünün Çin şirketlerinin petrol çıkarmak için Büyük Bataklık (Great Marsh) alanlarını kurutmaya ilişkin açıklamalarını, bu bölgelerin offshore arama kurallarına tabi olduğunu ve kurutmaya gerek olmadığını söyleyerek reddettiği kaydedildi.¹¹⁵

¹⁰⁷ <https://www.ant1.com.cy/news/cyprus/article/434112/pileidou-telos-2022-i-oklolirosi-tou-ergou-anaptuxis-upodomon-kai-diadikasias-promitheias-fa/>

¹⁰⁸ http://www.xinhuanet.com/english/2021-07/24/c_1310081445.htm

¹⁰⁹ <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/072721-adnoc-raises-october-2021-july-2022-export-availability-forecasts-for-murban-crude>

¹¹⁰ <https://www.arabnews.com/node/1902386/middle-east>

¹¹¹ <https://www.jpost.com/israel-news/uae-israel-oil-deal-freeze-is-first-real-test-for-abraham-accords-675003>

¹¹² <https://www.reuters.com/world/middle-east/ukmto-says-received-reports-vessel-attacked-off-oman-coast-2021-07-30/>

¹¹³ <https://www.nytimes.com/2021/07/30/world/middleeast/tanker-attack-oman.html>

¹¹⁴ <https://bit.ly/3lkcVyi>

¹¹⁵ <https://www.saudi24news.com/2021/07/the-iranian-ministry-of-oil-rejects-the-statements-of-the-deputy-of-the-environment-organization-about-draining-the-al-hor-region.html>

İran Elektrik Bakanlığından yapılan açıklamaya göre, şu anda İran'ın elektrik üretiminin 54 GW olduğu ve elektrik talebinin 65 GW'yi aştığı bildirildi. 500 MW elektrik ithal edildiği ve 585 MW elektrik kullanan 20.000 yasa dışı kripto madenciliği cihazının tespit edildiği de açıklandı. Bununla birlikte devreden çıkartılan elektrik santrallerinin yeniden açıldığı da kaydedildi.¹¹⁶

İran'dan gaz ithal eden Irakın, ABD tarafından izin verilen 120 günlük muafiyetinin sona erdiği ve Biden yönetiminin ABD merkezli General Electric firması ile Irak arasında Ürdün elektrik şebekesini bağlamak için 2 milyar USD'lik bir anlaşma imzaladığı bildirildi. Irak'ın bir aydır İran'dan enerji tedarik edemediği de açıklandı.^{118 119}

Lübnan yaptığı açıklamada, Irak'ın Lübnan'dan tedarik edeceği mal ve hizmetlere karşılık, Irak'ın rafinerilerinde arta kalan 300 ila 400 milyon USD değerindeki 1 milyon ton ağır akaryakıtı Lübnan'a ileteceğini bildirdi. Lübnan'ın bu petrolü elektrik santrallerinde kullanamayabileceği, petrol karşılığında takas edebileceği bir anlaşma imzaladıkları bildirildi.^{120 121}

4,5 milyon USD'ye mal olan ve 1 GW kapasiteli 17 km'lik Türkiye-Irak Bölgesel Kürt Yönetimi (IKBY)-Irak elektrik iletim hattının 400 kilovoltluk (kV) taşıyıcı hat projesinin sonuna yaklaşıldığı açıklandı.¹²²

Irak hükûmetinin, TotalEnergies Şirketi ile imzaladığı Ratawi doğal gaz projesini onayladığı ve günlük 60.000 varil petrol dengi gaz üreten sahanın üretiminin günlük 200.000 varil petrol dengi gaz çıkarılmasının amaçlandığı bildirildi. Üç büyük projeyi daha onaylayan hükûmet, Artawi (Ratawi), West Qurna 2, Luhais, Majnoon ve Tuba sahalarından üretilecek olan gazın günlük 600 milyon ft³ kapasiteli Ratawi'de işleneceğini ancak ilk aşamada günlük 300 milyon ft³ kapasiteye sahip olacağını da açıkladı.^{123 124 125}

Irak Başbakanı'nın yaptığı açıklamaya göre West Qurna-1 petrol sahasından çıkmak isteyen ABD merkezli ExxonMobil şirketinin yerine başka bir ABD merkezli bir şirketin sahaya girmesini istediği bildirdi.¹²⁶

¹¹⁶ <https://www.tehrantimes.com/news/463415/Daily-electricity-demand-in-Iran-tops-65-000-MW>

¹¹⁷ <https://en.trend.az/iran/business/3461680.html>

¹¹⁸ <https://www.foreignbrief.com/daily-news/iraqi-waiver-to-purchase-iranian-energy-to-expire/>

¹¹⁹ <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/280720212>

¹²⁰ <https://www.arabnews.com/node/1899531/business-economy>

¹²¹ <https://www.reuters.com/world/middle-east/iraq-sell-lebanon-1-million-tonnes-heavy-fuel-oil-ina-2021-07-24/>

¹²² <https://iraqakhbar.com/3219168>

¹²³ <https://www.offshore-technology.com/news/totalenergies-iraq-ratawi-field/>

¹²⁴ <https://www.naturalgasworld.com/totalenergies-to-develop-iraqi-ratawi-gas-project-90615>

¹²⁵ <https://www.thenationalnews.com/business/energy/2021/07/26/iraq-approves-plan-by-totalenergies-to-develop-ratawi-gasfield/>

¹²⁶ <https://www.reuters.com/world/middle-east/iraq-wants-american-firm-replace-exxon-prime-minister-says-2021-07-27/>

Irak enerji ve petrol uzmanı Hamza al-Jawaheri yaptığı bir açıklamada, enerji sektöründeki yatırımların fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye kaymasının Irak'ın çıkarına olmadığını, güneş enerjisinin kırsal kesimlerde kullanışsız ve fosil yakıtlara göre dört kat daha pahalı olduğunu bildirdi. ¹²⁷

Libya Petrol ve Doğal Gaz Bakanı yaptığı açıklamada, merkezî hükûmetin Libya'da yenilenebilir enerjiye geçişe teşvik ettiğini ve bu platformda Alman enerji şirketleri ile iş fırsatlarının görüşüldüğünü bildirdi. ¹²⁸

Irak Devlet Petrol Pazarlama Şirketinin (SOMO) yaptığı açıklamaya göre Irak, 2021'in ilk yarısında Basra Körfezi'nin güney limanlarından Basrah Light, Basrah Medium ve Basrah Heavy ile Türkiye'nin Ceyhan Limanı üzerinden ihraç edilen Irak ham petrolünün satışının toplam 33 milyar USD olduğu bildirildi. IKBY'nin yaptığı ihracattan 4,8 milyar USD gelir elde ettiği de açıklandı. ^{129 130 131}

Yemen'in Aden Liman'ında 2014'den beri terk edilmiş Dia adlı petrol tankerinden petrol sızıntısı yaşandığı açıklandı. 18 Temmuz 2021'de batmaya başlayan tankerin kıyı boyunca 20 km'den fazla bir petrol tabakası bırakarak Al-Huswah doğa rezervine zarar verdiği bildirildi. ¹³²

Yemenli Husilerin Yemen'deki petrol zengini Shabwah'a ilerlediği açıklandı. ¹³³

Kuveyt Petroleum Corp.'un yaptığı açıklamaya göre, 26-27 Ağustos'ta Mina Al Zour'a teslimat için sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) kargosu aradığı ve ihalelerin 29 Ağustos'ta kapandığı bildirildi. ¹³⁴

¹²⁷ <https://oilprice.com/Energy/Crude-Oil/Iraq-Oil-Expert-Baghdad-Shouldnt-Replace-Oil-With-Renewables.html>

¹²⁸ <https://www.libyaobserver.ly/inbrief/libyas-oil-minister-encourages-shift-clean-energy>

¹²⁹ <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/260720211>

¹³⁰ <https://ina.iq/eng/13024-somos-conditions-for-selling-iraqi-oil-to-international-companies.html>

¹³¹ <https://search4dinar.wordpress.com/2021/07/25/somo-reveals-its-approved-conditions-for-selling-iraqi-oil-to-international-companies/>

¹³² http://www.xinhuanet.com/english/2021-07/28/c_1310092689.htm

¹³³ <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Houthis-Advance-On-Oil-Rich-Province-In-Yemen.html>

¹³⁴ https://www.zawya.com/mena/en/markets/story/Kuwait_Petroleum_seeks_LNG_cargo_for_August_delivery__sources-TR20210728nL4N2P4281X2/

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(26 TEMMUZ-1 AĞUSTOS 2021)

• Lübnan Milyardere Umut Bağlıyor

“Nezavizmaya” gazetesinin 26 Temmuz sayısında yayımlanan [“Lübnan Milyardere Umut Bağlıyor”](#) başlıklı değerlendirme yazısı Lübnan’daki son siyasi gelişmeler ve olası sonuçlarla ilgiliydi. Makalenin yazarı muhabir ve uluslararası yorumcu Ravil Mustafin’e göre, ülkenin en zengin vatandaşlarından biri Necip Azmi Mikati büyük olasılıkla Lübnan’ı ekonomik çöküşten kurtarabilir. Söz konusu Lübnanlı politikacı, zengin iş insanı 2005 ve 2011-2014 yılları arasında iki kez Lübnan başbakanı olarak çalışmıştır. Pazartesi günü yapılan parlamento istişarelerinde bir sonraki başbakan olarak atanmak için yeterli oyu alarak, ihtiyaç duyulan uygulanabilir bir hükûmet için umutları artırdı. Büyük olasılıkla Saad Hariri’nin yerine Mikati’nin yeni bir hükûmet kurması beklenmektedir. Yazıya göre, bugün Lübnanlıların en çok ilgilendiği önemli soru, Mikati’nin Mişel Aoun ve partisinin direnişini aşarak Batı’da kimsenin Lübnan’a bir kuruş bile yardım etmeyeceği bir hükûmet kurup kurmayacağıdır. Bu arada, Lübnan korkunç bir siyasi ve mali kriz ile karşı karşıyadır. Mısır’da yayımlanan Noonpost dergisine dayandırılarak Lübnan krizinin kendiliğinden değil, kasıtlı olarak ortaya çıktığı da yazıya yansıtılmıştır.

• Yeni Uçak Krizi: Rusya, İsraililerin Üzerine “Buk” Gönderdi

İsrail ve Rusya arasında Suriye konusunda büyüyen anlaşmazlık Rusya basınında geniş yer buldu. “NEWS.ru” haber sitesinde yayımlanan [“Yeni Uçak Krizi: Rusya, İsraililerin Üzerine ‘Buk’ Gönderdi”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber “Suriye Hava Sahası Yahudi devleti savaşılarına kapatılabilir” ifadeleriyle değerlendirildi. Nitekim Rusya, İsrail’in Suriye’deki operasyonlarının kabul edilemezliği konusunda birkaç defa açıklamalarda bulunmuştur. Konuyla ilgili yorumda bulunan Washington Ortadoğu Enstitüsü Misafir Araştırmacı Anton Mardasov’a göre, Rusya’nın açıklamalarının yoğunluğu, Suriye’nin egemenliğini koruma isteğiyle bağlantılıdır: “Suriye hava savunma sistemlerinin etkinliği, Rusya tarafından yeniden inşa edilse bile “insüler” ve kademeli olmayan doğası nedeniyle düşük olduğu açıktır. Daha önce de Moskova, hava trafiğinin yoğunluğunu artırmamak için İsrail’den Şam Havaalanı’na saldırmamalarını istemişti.” İsrailin Humus veya Deraa bölgelerindeki saldırılarına da dikkat çeken uzman durumu şu şekilde yorumladı: “Söz konusu saldırılar Moskova için İran’ı kontrol altında tutma ve saldırılara yanıt verme açısından en “uygun” unsur gibi değerlendirilse de en son saldırıların Suriye’nin derinliklerine, Şam ve Halep’teki hedeflere yönelik olması Moskova’nın endişelerine yol açmış oldu.” Duruma yol açabilen temel nedenlere gelince Mardasov, birkaç ihtimal üzerinde duruyor: İranın bölgede artan

aktivasyonu, İsrail'in Ürdün üzerinden Moskova ve Washington arasındaki diyalogu dengeleme girişimleri veya İsrail ile anlaşmazlıklar. Analiste göre, yukarıda değinilen bu nedenlerin rol oynadığı düşünülse de Rusya bu konuda hiçbir şey yapamıyor: "Nitekim Moskova, İsrail-İran çatışmasına daha fazla dâhil olmakla ilgilenmese de öte yandan Rusya-İsrail ilişkilerinin Netanyahu faktörüne bağlı olmadığını doğrulaması gerekiyor." Bu bağlamda Mardasov, Rusya'nın İsrail Savunma Kuvvetlerinin eylemlerine aktif şekilde müdahale edip etmeme konusunda kesin fikir söylemese de müttefiklerinin Moskova'yı uygun adımlar atmaya ikna edecekleri görüşünü savundu.

• Sabırsız Amerika: Afganistan ve Irak'tan Çekilmek ABD ve Dünya Siyasetinde Yeni Bir Çizgi Çekiyor

Rusya'nın Uluslararası ilişkiler ve dış politika alanında sosyal ve politik yayın organı olan "Rossiya v Global'noy Politike" (Küresel İlişkilerde Rusya) dergisinin genel yayın yönetmeni, Moskova Ekonomi Yüksekokulu profesörü ve "Valday" Uluslararası Tartışma Kulübü Araştırma Direktörü Fyodor Lukyanov'un Rusya'da devlet gazetesi olarak bilinen Rossiyskaya Gazeta'nın 27 Temmuz sayısında "[Sabırsız Amerika: Afganistan ve Irak'tan Çekilmek, ABD ve Dünya Siyasetinde Yeni Bir Çizgi Çekiyor](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Fyodor Lukyanov'a göre, söz konusu kampanyaların sonuçları farklı açılardan değerlendirilmektedir. Nitekim uzman, ABD Başkanı Biden'ın Washington'ın Irak'taki askerî misyonunun yıl sonuna kadar sona ereceği duyurusunu "ABD Irak'tan ayrılıyor ve yeni bir sayfa açıyor" ifadesiyle değerlendirmiştir: "Böylece ABD Başkanı George W. Bush'un başlattığı iki kronik savaş nihayet sona erecek." ABD'nin bölgeye yönelik politikasıyla ilgili öngörülerde de bulunan uzmana göre Washington, Afganistan ve Irak'ta bundan sonraki olaylara müdahale etmeyecek veya görmezden gelecektir: "Biden, demokrasi ve özgürlük hakkında çok konuşmasına rağmen ABD'nin seçeneklerinin sınırlı olduğunun ve önceliklerin seçilmesi gerektiğinin farkındadır. Ayrıca Biden'ın seçimi açıktır: "Özgür dünyayı" bir araya getirerek Çin'e karşı çıkmak. Irak ve Afganistan'da kalmakla isteğinin çözüme kavuşmayacağını anladığı için bölgeden ayrılma kararı aldı." Yazıya göre, Donald Trump döneminde görev yapan eski ulusal güvenlik danışmanı John Bolton, Afganistan'dan ayrıldığı için Biden yönetimine hitaben şu ifadeyi kullanmıştır: "ABD kaybetmedi, sadece Demokratların sabrı bitti. Dolayısıyla Biden'ın büyük bir gerçekçi olduğu ortaya çıktı."

• Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi Güvenlik Kuvvetleri: Dijital Boyut

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUİK) sayfasında Ural Genç Ortadoğulular Derneği Direktörü Leonid Tsukanov'un tüm Arap ülkelerinin siber güvenlik sisteminin oluşumu üzerine "[Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi Güvenlik Kuvvetleri: Dijital Boyut](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Yazıya göre, 2017'den bu yana Ortadoğu giderek bir dijital çatışma arenasına hâline geliyor ve siber gücün önemi yıllar geçtikçe artıyor: "Ortadoğu'nun devam

eden dijitalleşmesi bağlamında, siber uzaydan kaynaklanan tehditlere karşı koruma hem ulusal devletler hem de uluslararası kuruluşlar ve askerî bloklar için özel bir önem kazanıyor. Bu konuda Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) bir istisna değildi.” Uzmana göre bu bağlamda KİK, bölgedeki siber savaş yeniden aktif bir aşamaya girmeden önce pro-aktif davranmayı ve altyapısının (sivil ve askerî) korumasını sağlamayı amaçlamaktadır: “Siber faktörün artan etkisi ile KİK ülkeleri, mevcut projelerin dijital boyutunu güçlendirmenin yanı sıra toplu siber güvenliğin geliştirilmesi konusunda gittikçe daha fazla düşünüyor.” Leonid Tsukanov’a göre, Körfez İşbirliği Konseyinde ortak bir siber güç oluşturulması nedeniyle konumlandırılmış Ortak Hızlı Tepki Gücü’nün “Yarımada Kalkanı” projesine dikkat edilmelidir.

• Çin Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Mollasını Kabul Etti

Çin Dışişleri Bakanı Vang Yi, Talibanın Katarıdaki Siyasi Bürosunun Başkanı Molla Abdul Gani Birader ile Çinin Tiencin kentinde yaptığı görüşme Rusya basınında yer buldu. “Nezavismaya” gazetesinin 28 Temmuz sayısında yayımlanan [“Çin Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Mollasını Kabul Etti”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber “Rusya’da yasaklanan bir hareketin temsilcisi Uygur ayrılıkçılarından vazgeçti” ifadesiyle değerlendirildi. Nitekim basında çıkan haberlere göre, Taliban Çin ile sınırın kontrolünü ele geçirdiğine göre Pekin, söz konusu örgütün Sincan Uygur Özerk Bölgesi’ndeki ayrılıkçıları himaye edip etmeyeceklerinden endişe ediyor. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Ekonomi Yüksek Okulu Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı Aleksander Lukin’e göre Çin’in, uzun süredir Taliban ile müzakereler yapmasına rağmen bu örgütü destekleyip desteklemediğini söylemek zordur.” Taliban’ın Pakistan istihbaratının yardımıyla oluşturulduğuna da dikkat çeken uzman, Pakistan’ın, Çin’in Güney Asya’daki en yakın ortağı olduğunu ifade etti: “Bu nedenle, Rusya’nın aksine Taliban’ın Çin’de bir terör örgütü olarak tanınmaması doğaldır. Ancak Rusya da hâlâ Taliban örgütüyle görüşmelerini sürdürmektedir.” Rus analist, Çin’in Taliban’a karşı sergilediği tutumu hem de Pekin hükûmetinin ekonomi çıkarlarının olmasıyla açıklıyor: “Bu ülkede Çinlilerin para yatırdıkları ve kaybetmek istemedikleri işletmeler bulunuyor. Buna karşılık Taliban da Çin’in Afganistan’da istikrar sağlayabileceği konusunda umutlu.” Taliban hareketinde birçok farklı fraksiyonun da olduğuna dikkat çeken Aleksander Lukin, bu nedenle iktidarı ılımlı veya radikal fraksiyonun kazanacağı konusunda henüz kesin bilgiye sahip olmadıklarını ifadelerine ekledi.